

شراب وحدت در جام بیدل

مؤلف: هما بیگلو

نشر اسماء

تهران، ۱۳۹۳

سرشناسه	: بیگلو، هما، ۱۳۴۹
عنوان قراردادی	: شراب وحدت در جام بیدل / مولف هما بیگلو
مشخصات نشر	: تهران، اسماء، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۸۱-۱۲-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۳۸
موضوع	: بیدل دهلوی، عبدالقادر بن عبدالخالق ۱۰۵۳-۱۱۳۳ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: بیدل دهلوی، عبدالقادر بن عبدالخالق ۱۰۵۳-۱۱۳۳ق. -- وحدت وجود.
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۱۲ق. -- تاریخ و نقد
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۷ ب ۹ / ۳ PIR ۶۶۵۷
رده بندی دیوبی	: ۸ ف ۱/۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۶۵۲۶۳۶



نشر اسماء

شراب وحدت در جام بیدل

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۳، تیراز ۵۰۰ نسخه

چاپ: چاپخانه خورشیده صحافی: نوین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۸۱-۱۲-۱

بها: ۲۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای نشر اسماء محفوظ است.

تهران- مرکز پخش: نشر اسماء- تلفن: ۳۳۹۲۸۰۵۴

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۱۱	 زندگینامه بیدل دهلوی
۱۹	 آثار بیدل
۲۳	 بررسی ابیاتی از بیدل با محوریت وحدت وجود و وحدت شهود
۳۴	 منابع

مقدمه

فلسفه هستی، آفرینش و همه‌ی چه و چه‌هایی که در وادی کشف حقیقت، ذات انسان را نشنه‌ی درک و فهم می‌کند. در ادبیات هر قوم و ملتی به نوعی با شدت و ضعف متفاوت جای خود را باز کرده است. پرداختن به مسائلی که در حوزه‌ی استدلالات فلسفی باید با آن دست و پنجه نرم کرد؛ در ادبیات فارسی با حوزه‌ی ادبیات عرفانی در هم آمیخته شده و منظومه‌های بی‌ظنری خلق گردیده که از نبوغ و درک سرشار شاعران ایرانی حکایت دارد.

یکی از مقوله‌هایی که در آراء فلاسفه و سخن منصوفه به کرات تکرار می‌شود. مقوله‌ی وحدت وجود و وحدت شهود می‌باشد که شاعران پارسی‌گو از این رهگذر هر کدام گفتمانی خاص خود را بیان می‌کنند.

عده‌ای وحدت را وحدت وجودی و شمار دیگری وحدت را وحدت شهودی می‌دانند البته با مفاهیم گسترده‌ای که در قلمرو این دو مفهوم به دست می‌آید.

از میان شاعرانی که به این دو مقوله پرداخته‌اند نظر بیدل بسیار جذاب و حائز اهمیت است؛ او وحدتی، وجودی-شهودی را در اشعار عرفانی - فلسفی خود بیان می‌کند.

مقاله‌ی حاضر تلاشی در جهت بررسی افکار بیدل به منظور روشن شدن مقوله وحدت وجودی - شهودی در اشعار او با محوریت آرا فلسفی - عرفانی وی می‌باشد.

“وحدت در اصطلاح فلسفی در مقابل کثرت است. وحدت از بودن چیزی به حیثیتی که منقسم نشود به امور متشابه که در ماهیت، کثرت در مقابل آن باشد.”^۱

وحدت در اصطلاح عرفانی “وجود را حقیقت واحد می‌دانند و معتقدند پدید آمدن کثرت و تعدد در آن حقیقت واحد، امریست موهوم که به مثابه تصاویر و سایه‌هاست و جز حقیقت واحد خالی از کثرت و تعدد که وجود حقیقی است هر چه دیگر به تصور آید عدم است.”^۲

اصطلاح وحدت وجود در نگاه فلسفی “جهان وجود از جمادات و نباتات و حیوانات و معادن همه یک وجودند که در مرتبت

۱ لغت‌نامه دهخدا - جلد ۱۵ - صفحه ۲۳۱۳۵

۲ کتاب ارزش میراث صوفیه از عبدالحسین زرین کوب ص ۱۰۶

۳ لغت‌نامه دهخدا، جلد ۱۵، ص ۲۳۱۳۵

فوق و اقوی و اشد وجود خدا قرار دارد و بقیه‌ی موجودات بر حسب مراتب قرب و بُعد به مبدء اول که طرف اقوی است متفاوت‌اند.^۱

و نگاه عرفانی به مقوله‌ی وحدت وجود "موجودات را همه یک وجود حق سبحانه و تعالی دانستن و وجود ماسوی را محض اعتبارات شمردن چنانچه موج و حباب و گرداب و قطره و زاله همه را یک آب پنداشتن"^۲

اصطلاح وحدت شهودی در فلسفه "در این وحدت بدون شک کثرت و تعدد و اختلاف انواع و اصناف و افراد را همه می‌دانیم و می‌بینیم و نیز می‌دانیم که حق تعالی در ایجاد و تکوین ممکنات مختلف به علم و قدرت و اراده و حیات در همین انواع ممکنه ظهور و تجلی نموده است"^۳

اصطلاح وحدت شهودی در عرفان "عارف در این مقام موجودات دیگر را نمی‌نگرد و صدای آنها را نمی‌شنود و فقط مستقیماً صدا را از خود ذات اقدس خداوند می‌شنود و برای غیر خدا سهمی

۱ لغت نامه دهخدا، جلد ۱۵، ص ۲۳۱۳۵

۲ مقاله وحدت وجود و وحدت شهود دکتر مرضیه اخلاقی در سایت اینترنتی

قابل نیست نه این که کثرتی را ببیند و آنگاه بگوید اینها، آئینه‌دار جلال و جمال او هستند. او در این مرحله همه اشیا را در جای خود محفوظ می‌داند و چیزی در نظر او نابود نمی‌شود؛ عارف سالک به جایی رسیده است که غیر خدا، هیچ کس را نمی‌بیند.^۱

نظریه وحدت وجود که از جانب عرفا مطرح شده به علت دور از عقل بودن و نیز به علت مخالفت با بعضی از ظواهر متون مقدس، مورد مخالفت‌های فراوان قرار گرفته است. جمعی از طرفداران این نظریه برای کاستن این مخالفت‌ها، آن را به وحدت شهود تأویل کرده‌اند، و آن را بیشتر مقوله‌ای معرفت شناختی قلمداد کرده‌اند تا مقوله‌ای وجود شناختی.